

काय असते मुह्रमेंट डिसऑर्डर?

हा लघालींशी संबंधित विकार (मुह्रमेंट डिसऑर्डर) ही सामान्य समस्या आहे. मात्र न्यूनगंडांमुळे त्याकडे फारसे लक्ष दिले जात नाही. शिवाय हा विकार जीवघेणा नसल्याने अनेकदा त्याकडे दुर्लक्ष केले जाते. त्याचे प्रमाण वयोगटांनुसार बदलते. विशिष्ट हालचाल विकारांचे प्रमाण वयाबरोबर वाढते. काही वेळा अनुवांशिकतेमुळे किंवा मेंदूला दुखापत झाल्याने हा विकार जडू शकतो.

नवे काही
डॉ. संपत केदारे

वयोगटांनुसार प्रमाण
‘नॅशनल लायब्ररी ऑफ मेडिसीन’ मध्ये प्रकाशित झालेल्या एका अहवालांनुसार २०१२ ते २०१८ या कालावधीत देशातील प्रमुख शहरांमध्ये १४ हजार ५६१ नव्या रुग्णांवर

नवे काही
डॉ. संपत केदारे

मध्ये प्रकाशित झालेल्या एका अहवालांनुसार २०१२ ते २०१८ या कालावधीत देशातील प्रमुख शहरांमध्ये १४ हजार ५६१ नव्या रुग्णांवर

‘मूह्रमेंट डिसऑर्डर विलिनिक’मध्ये उपचार झाले. यात ९ हजार ५७८ पुरुष आणि ४ हजार ९८३ महिलांचा समावेश होता. सामान्यतः ५० ते ५९ वयोगटातील लोकांमध्ये या आजाराचे प्रमाण १८.५५ टक्के तर ८० ते ८९ वयोगटातील लोकांमध्ये ५१.३ टक्क्यांपर्यंत प्रमाण आढळते. पुरुषांमध्ये आणि स्त्रियांमध्ये हालचाल विकारांचे प्रमाण समान असते.

‘मूह्रमेंट डिसऑर्डर’मुळे शरीरावरील नियंत्रण सुटते. हात पाय धरथरू शकतात आणि बोलण्यात अडचण येऊ शकते. इच्छेनुसार काम करता येत नाही. प्रत्येक प्रकारच्या हालचालींवर याचा परिणाम होऊ शकतो. अनेक कारणांमुळे मूह्रमेंट डिसऑर्डर होऊ शकतो. ■■

बाळासाठी तरी धूम्रपान टाळा

शकतो. इतकेच नव्हे तर धूम्रपान करणाऱ्यांना एकटोपिक गर्भधारणा होण्याची आणि प्रसूती आणि प्रसूतीदरम्यान समस्या येण्याची शक्यता अधिक असते. ‘इन व्हिट्रो फर्टिलायझेशन’ (आयव्हीएफ) सारख्या प्रजनन उपचार घेणाऱ्या महिलांनी धूम्रपान केल्यास त्यांच्या यशाचे प्रमाण कमी होते.

जाणून घ्या
डॉ. मेघा दळे

धूम्रपानाचा बाळावर कसा परिणाम होतो?
धूम्रपान करणाऱ्या मातांच्या पोटी जन्मलेल्या बाळांचे वजन कमी असण्याची शक्यता जास्त असते. त्यामुळे गर्भाचा विकास मर्यादित होतो. निकोटीन आईच्या दुधात जाऊ शकते. त्यामुळे बाळाची झोप, आहारातील पोषकता आणि दीर्घकालीन न्यूरोडेव्हलपमेंटमध्येही व्यत्यय येऊ

विविध समस्या उद्भवू शकतात. अशा बाळांला ‘सडन इन्फंट डेथ सिंड्रोम’ (एसआयडीएस), श्वसनमार्गातील संसर्ग, दमा आणि वर्तणुकीशी संबंधित समस्यांचा धोकादेखील जास्त असतो. गर्भधारणेदरम्यान धूम्रपान केल्याने बाळाच्या मेंदूच्या विकासावरही परिणाम होऊ शकतो आणि विकासात्मक अडचणींचा धोका वाढतो. गर्भधारणेदरम्यान धूम्रपान केल्याने एपिजेनेटिक बदलांद्वारे बाळाच्या डीएनएमध्येदेखील बदल होतो. त्यामुळे लड्डपणा, मधुमेह आणि हृदय व रक्तवाहिन्यासंबंधी समस्या यांसारख्या विकारांचा धोका वाढतो.

बाळाच्या मेंदूच्या विकासावर परिणाम
गर्भधारणेदरम्यान धूम्रपान केल्यास बाळाला पहिला श्वास घेण्यापूर्वीच हानिकारक विषारी पदार्थांचा सामना करावा लागतो. धूम्रपान बाळाच्या मेंदूच्या विकासावर, फुफुसांच्या कार्यावर आणि दीर्घकालीन आरोग्यावरही परिणाम करू शकते. धूम्रपान सोडणे हे आई आणि बाळ अशा दोघांचेही जीवन सुरक्षित ठेवते. महिलांनी गर्भधारणेदरम्यान निरोगी राहण्याची सवय केली पाहिजे. गर्भवती महिलांनी यशस्वी गर्भधारणा आणि प्रसूतीसाठी डॉक्टरांनी दिलेल्या सल्ल्याचे पालन केले पाहिजे. ■■

मलेरियाचा हृदयावर आणि रक्तवाहिन्यांवरही परिणाम

मलेरिया केवळ ताप येणारा आजार नसून तो हृदयावर आणि रक्तवाहिन्यांवरही परिणाम करू शकतो. मलेरिया हा एक गंभीर आजार आहे. तो प्रामुख्याने प्लाझम ेडियम परजीवीमुळे होतो. तो अनेकदा संक्रमित अॅनोफिलीस डास चावल्यामुळे पसरतो. उष्णकटिबंधीय प्रदेशात मलेरिया मोठ्या प्रमाणात पसरण्याची शक्यता असते. मलेरिया असलेल्यांना तीव्र ताप, घाम येणे, थंडी वाजणे, डोकेदुखी, मळमळ आणि पुरेशी विश्रांती घेतल्यानंतरही खूप थकवा जाणवणे अशी लक्षणे दिसून येतात. मलेरियाची लक्षणे मलेरियामुळे गंभीर गुंतागुंत होऊ शकते. उपचार न

केल्यास ते घातक ठरू शकते. गंभीर प्रकरणांमध्ये हा संसर्ग शरीरात वेगाने पसरतो आणि यकृत, मेंदू आणि मूत्रपिंडांसारख्या महत्वाच्या अवयवांना नुकसान पोहोचवू शकतो. या विशिष्ट संसर्गामुळे जळजळ होऊ शकते. सामान्य रक्ताभिरणात व्यत्यय येऊ शकतो आणि हृदय आणि रक्तवाहिन्यांवर ताण येऊ शकतो. हृदयरोग, उच्च रक्तदाब किंवा अशक्तपणा असलेल्या व्यक्तींना याबाबत विशेष सावधगिरी बाळगली पाहिजे कारण त्यांना मलेरियामुळे हृदयाशी संबंधित गुंतागुंत होण्याचा धोका अधिक असतो. **कसा होतो परिणाम?** हृदयावर आणि रक्तवाहिन्यांवर मलेरियासारख्या आजाराने गंभीर परिणाम होऊ शकतो. यामुळे गंभीर गुंतागुंतदेखील निर्माण होऊ शकते आणि ती रुग्ण बरे झाल्यानंतरही काही काळ टिकून राहू शकते. यामुळे रक्ताच्या गुठळ्या तयार होण्याचा धोका वाढू शकतो. ■■

आरोग्यचर्चा
डॉ. कुंदन गायकवाड

हृदयावर आणि रक्तवाहिन्यांवर मलेरियासारख्या आजाराने गंभीर परिणाम होऊ शकतो. यामुळे गंभीर गुंतागुंतदेखील निर्माण होऊ शकते आणि ती रुग्ण बरे झाल्यानंतरही काही काळ टिकून राहू शकते. यामुळे रक्ताच्या गुठळ्या तयार होण्याचा धोका वाढू शकतो. ■■

नियंत्रण फॅटी लिव्हरचं

बार्बीकडे लक्ष दिल्यास हा विकार नियंत्रणात राहू शकतो. कर्बोदक, प्रथिन आणि फॅट्स यांचं आहारातलं गुणोत्तर ५:२:१ इतकं असणं गरजेचं असतं. एनएफएलडीच्या नियंत्रणात आहाराची खूप मोठी भूमिका असते. **कोणते बदल करावेत?** गुंतागुंतीच्या कर्बोदकांचं प्रमाण वाढवायला हवं. धान्यं, भाज्या तसंच बीन्समध्ये गुंतागुंतीची कर्बोदकं असतात. तसंच ग्लायसेमिक इंडेक्स कमी असणाऱ्या पदार्थांचं सेवन करावं. तसंच दूध, साखरेसारख्या पदार्थांच्या सेवनावर मर्यादा आणायला हवी. या पदार्थांमध्ये

साधारण कर्बोदकं असतात. आहारातल्या तेल आणि तुपाच्या प्रमाणाकडे विशेष लक्ष द्यायला हवं. तसंच संपृक्त चरबीयुक्त बटर, मायोनिज असे पदार्थ टाळायला हवेत. डाळी, लो फॅट दुग्धजन्य पदार्थ, अंड्याचा पांढरा भाग तसंच ओमेगा ३ युक्त मासे यांचा समावेश आहारात करायला हवा. आहारातल्या मिठाच्या प्रमाणावरही नियंत्रण ठेवायला हवं. गडद हिरव्या, लाल, नारिंगी आणि पिवळ्या रंगाच्या फळांचा तसंच भाज्यांचा समावेश करणंही गरजेचं आहे. यासोबतच आवळा, हळद, अॅव्हॉकॅडो, जवस, सूर्यफुलाच्या बिया आणि आक्रोड या घटकांचं प्रमाण वाढवता येईल. प्री आणि प्रो बायोटिक पदार्थांचं सेवन वाढवायला हवं. फॅटी लिव्हरमुळे हृदयाशी संबंधित आजार जडू शकतात. त्यामुळे एअरोबिक्स तसंच इतर प्रकारचे व्यायाम करून स्वतःला तंदुरुस्त ठेवता येईल. किमान ३० मिनिटांचा सौर्य ते तीव्र स्वरूपाचा व्यायाम उपयोगी पडू शकतो. जलद चालणं, पोहणं, सायकल चालवणं हे व्यायाम या रुग्णांना खूप लाभदायी ठरू शकतात. या पद्धतीने जीवनशैलीतल्या थोड्याफार बदलांमुळे तुम्ही फॅटी लिव्हरमुक्त आयुष्य जगू शकता. ■■

संधीवाताने वात आणलाय?

संधीवात म्हणजे एका किंवा अनेक सांध्यांमध्ये होणाऱ्या वेदना. ही एक चिवट व्याधी असून रुग्णाला मोठ्या कालावधीसाठी तिचा सामना करावा लागतो. अस्वस्थता, सांध्यांचा कडकपणा आणि मर्यादित हालचाली ही या व्याधीची वैशिष्ट्ये आहेत. संधीवात एखाद्याच्या हालचाल-विण आणि जीवनाच्या गुणवत्तेवर परिणाम करतो. संधीवाताचे विविध प्रकार आहेत. ऑस्टियोआर्थराइटिस हा प्रकार सांध्यांची झीज झाल्यामुळे होतो. **संधीवात हा एक ‘ऑटोइम्युन’** प्रकारातला विकार आहे. हवामानातील बदलांमुळे संधीवाताच्या रुग्णांची लक्षणे वाढतात. अनेकांना उबदार, कोरड्या हवामानापेक्षा थंडीत तसेच पावसाळ्यात जास्त वेदना जाणवू शकतात. **इकडे लक्ष द्या** नियमित शारीरिक हालचाली केल्याने लवचिकता वाढते. स्नायू बळकट होतात आणि संधीवाताचा त्रास कमी होऊ शकतो. पोहणे किंवा

सायकलिंगसारखे हलके व्यायाम करा आणि व्यायाम करण्यापूर्वी पुरेसे ‘वॉर्म अप’ करत आहात याची खात्री करा. सांध्यांवर दाब येईल अशा क्रिया करणे टाळा. दर्दरोज स्ट्रेचिंग करायला विसरू नका. कोणतीही फिटनेस दिनचर्या सुरू करण्यापूर्वी तज्ज्ञांचा सल्ला घेणे गरजेचे आहे. बाहेरचे हवामान थंड असताना शक्यतो बाहेर फिरणे टाळा. गुडघ्यांमध्ये संधीवात असल्यास खाली बसणे, मांडी घालून बसणे किंवा पायच्या चढणे टाळा. **हे सोपे उपाय** स्नायूंमध्ये उबदारपणा राखण्यासाठी आणि स्नायूंमधील कडकपणा टाळण्यासाठी संपूर्ण शरीर झालेले जाईल

संधीवाताची लक्षणे वाढण्याची शक्यता असते. वजन नियंत्रित राखल्यास ताणातून काही प्रमाणात आराम मिळतो. अस्वस्थता कमी होते. निरोगी तसेच आनंदी राहू शकता. पुरेसे पाणी प्यायल्याने सांध्यांना पुरेसे वंगण मिळेल आणि सांध्यातील सूज कमी होऊ शकते. सांध्याचे आरोग्य चांगले राखण्यासाठी दररोज किमान १२-१५ ग्लास पाणी प्यावे. आहाराकडे लक्ष द्या संधीवात असलेल्यांनी साखर, रिफाईंड आणि प्रक्रिया केलेल्या पदार्थांचे सेवन टाळावे. मासे, जवस, आक्रोड, बेरी आणि अँटिऑक्सिडंट्सयुक्त पालेभाज्या यासारखे ओमेगा-३ फॅटी अॅसिडयुक्त पदार्थ खावेत. तज्ज्ञांच्या सल्ल्यानुसार व्हिटॅमिन डी सप्लिमेंट्स घ्यावेत. ■■

कारणं स्नायूदुखीची

अतिताण हे स्नायूमधल्या वेदनांचं कारण असू शकतं यावर कदाचित आपला विश्वास बसणार नाही. ताणतणावाचा संबंध मानसिक आरोग्याशी जोडला जातो. पण याच ताणामुळे स्नायूंचं दुखणं उद्भवू शकतं. स्ट्रेस हार्मोन्समुळे शरीर व्याधींचा मुकाबला करू शकत नाही. ताणावाखाली असणाऱ्या माणसांची दमछाक होते. तसंच दाहामुळे त्यांच्या स्नायूंमध्ये वेदना जाणवू शकतात. त्यामुळे खूप ताण आल्यावर अंग दुखू लागतं. पाण्याची कमतरता हे सुद्धा स्नायूंच्या दुखण्याचं महत्वाचं कारण म्हणता येईल. पाणी हा शरीराला अत्यंत आवश्यक असणारा घटक आहे. त्यामुळे पाण्याची कमतरता तुमचं आरोग्य बिघडवू शकते. पाण्याच्या कमतरतेमुळे डोकेदुखी, थकवा तसंच इतर समस्या जाणवू शकतात. शरीराला आपलं कार्य सुरू ठेवण्यासाठी विविध पोषक घटकांची आवश्यकता असते. या पोषक घटकांमुळे आपला मेंदू तल्लख होतो. हार्ड बळकट होतात आणि शरीर निरोगी रहातं. एखाद्या पोषक घटकाच्या कमतरतेमुळे स्नायूंमध्ये वेदना जाणवू शकतात. ■■

आरोग्यवेध

कोणतं पेय ठरतं योग्य?

आहे. आपण विविध प्रकारची पेयं पितो. आयुर्वेदानुसार शरीरातले दोष आणि पेयं यांचा खूप जवळचा संबंध आहे. म्हणूनच कोणती पेयं प्यायला हवीत याबाबतच हे मार्गदर्शन...

■ वात दोषामुळे शरीर कोरडं पडत असल्यामुळे हा दोष असणाऱ्यांनी जास्तीत जास्त द्रव पदार्थांचं सेवन करायला हवं. फळं, भाज्या तसंच इतर द्रवपदार्थांचं सेवन करून तुम्ही पाण्याची गरज भागवू शकता. वात दोष असणारे लोक

आयुर्वेद आणि विकार

भाज्यांचे रस, गोड फळांचे रस तसंच जास्वंद, लवेंडर, गुलाब तसंच जास्मिन फ्लेवरचे हर्बल टीही पिता येईल. बीयर, वाईन तसंच आंबट फळांचे सर मात्र टाळावेत. ■■

■ कफ दोष असणाऱ्यांना पाणी कमी प्रमाणात प्यायलं तरी चांगलं. ■■

नवसंशोधन

अतिझोप ठरते घातक!

पुरेशी झोप घेणं किती गरजेचं आहे हे आपण जाणतो. पण जास्तीची झोपही घातक ठरू शकते. नऊ तासांपेक्षा अधिक झोप घेतल्यास पक्षाघाताचा धोका जवळपास २३ टक्क्यांनी वाढत असल्याचं एका संशोधनातून समोर आलं आहे. सात तास किंवा आठ तासांपेक्षा कमी झोप घेणाऱ्यांच्या तुलनेत नऊ तासांपेक्षा अधिक झोप घेणाऱ्यांना पक्षाघात होण्याची शक्यता अधिक असल्याचं शास्त्रज्ञांचं म्हणणं आहे. इतकंच नाही तर दुपारच्या वेळी अधिक झोप घेतल्यानेही त्रास होऊ शकतो. दुपारच्या वेळी ९० मिनिटांपेक्षा अधिक झोप घेणाऱ्यांनी पक्षाघात होण्याची शक्यता २५ टक्क्यांनी वाढत असल्याचं हे संशोधन सांगतं. ‘न्युरोलाईज’ या जर्नलमध्ये हे संशोधन प्रसिद्ध झालं आहे. त्यामुळे झोप प्रमाणातच घेणं योग्य ठरतं. ■■

काळजी डोळ्यांची

का सुजतात डोळे?

पुरेशी झोप घेतल्यानंतरही अनेकदा आपले डोळे सुजल्यासारखे, थकल्यासारखे दिसतात. यामागे बरीच कारणं असतात. अॅलर्जी किंवा जंतूसंसर्गामुळे डोळे सुजल्यासारखे दिसू शकतात. प्रदूषित कण किंवा कुत्रा-मंजरासारख्या पाळीव प्राण्यांचे केस डोळ्यात गेल्यामुळे अॅलर्जी होऊ शकते आणि यामुळे शांत झोप घेतल्यानंतरही डोळे सुजल्यासारखे दिसतात. पाण्याच्या कमतरतेमुळेही डोळे सुजल्यासारखे वाटतात. आपल्या डोळ्यांलगतची त्वचा खूप नाजूक असते आणि पाण्याच्या कमतरतेमुळे ती कोरडी पडून सुजल्यासारखी वाटते. ■■

जपणूक त्वचेची

‘बायोटिन’च्या सेवनाने...

त्वचेचं आरोग्य जपण्यासाठी विविध पोषक घटकांची गरज असते. या पोषक घटकांमुळे त्वचेची संबंधित समस्या दूर होऊ शकतात. ‘बायोटिन’ नामक जीवनसत्त्व त्वचेसाठी खूप लाभदायी ठरतं. बायोटिन हा ब जीवनसत्त्व घटकाचा घटक आहे. बायोटिनला ‘ब ७’ असंही म्हटलं जातं. पालक, अंडी, मशरूम, बदाम, फ्लॉवर, चीझ, रताळ, शेंगदाणे, आक्रोड आणि दुग्धजन्य पदार्थांमध्ये ब ७ हे जीवनसत्त्व असतं. त्यामुळे यांचा समावेश आहारात करायला हवा. ■■

आजीबाईचा बटवा

आरोग्यदायी जर्दाळू

जर्दाळू अत्यंत पौष्टिक आहे. हिवाळ्यात जर्दाळूचं सेवन करायला हवं. यात तंतुमय पदार्थांचं प्रमाण बरंच जास्त असतं. त्यामुळे वजन कमी करण्यासाठी जर्दाळूचं सेवन करता येईल. यातल्या फायबरमुळे पोट बराच काळपर्यंत भरलेलं रहातं. पण जर्दाळूचं सेवन प्रमाणातच करायला हवं. जर्दाळूमध्ये लोहही भरपूर प्रमाणात असतं. यामुळे शरीरातली लोहाची कमतरता यामुळे भरून निघते. जर्दाळूतले पोषक घटक त्वचेसाठीही लाभदायी ठरतात. यातल्या ‘क’ आणि ‘ई’ या जीवनसत्त्वांमुळे त्वचेला आवश्यक पोषण मिळतं. जर्दाळू डोळ्यांसाठीही लाभदायी आहे. तसंच यामुळे पचनसंस्थेचं कार्यही सुधारतं. तर अशा या जर्दाळूचा समावेश आहारात करायलाच हवा. ■■

